

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ : «ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ»

Επιβλέποντες Καθηγητές :

Β.Δ. Αναγνωστόπουλος

Τ. Τσιλιμένη

Επιμέλεια:

Τσατμαλή Ιωάννα

ΒΟΛΟΣ , 2002

29/ΠΑΠ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 2325/1

Ημερ. Εισ.: 27-09-2001

Δωρεά:

Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΠΠΕ

2002

ΤΣΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	1
Α΄ ΜΕΡΟΣ	
1 Εισαγωγή.....	3
2. Ιστορική Αναδρομή.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	
1.1 Λαϊκό Παραμύθι.....	8
1.2 Υφολογικά στοιχεία του παραμυθιού.....	9
1.3 Δομικά στοιχεία του παραμυθιού.....	11
1.4 Το Ελληνικό Λαϊκό παραμύθι.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
2.1 Έντεχνο παραμύθι.....	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	
3.1 Το μαγικό και το φανταστικό στα παραμύθια.....	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	
4.1 Η τέχνη της αφήγησης ενός παραμυθιού.....	23
4.2 Η διδακτική του παραμυθιού.....	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ	
5.1 Προτάσεις για τη διδασκαλία του παραμυθιού στο νηπιαγωγείο.....	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ	
6.1 Ποια η θέση του παραμυθιού σήμερα.....	31
6.2 Η χρησιμότητα του παραμυθιού.....	35

Β΄ ΜΕΡΟΣ

Εισαγωγή.....	38
1.1 Στόχος και υποθέσεις της έρευνας.....	39
1.2 Διεξαγωγή της έρευνας.....	40
Ερωτηματολόγιο.....	41-42
1.3 Αποτελέσματα της έρευνας.....	43
1.4 Συμπεράσματα της έρευνας.....	48
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	51
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	52

Η πτυχιακή μου εργασία του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης, είναι αφιερωμένη στους πιο αγαπημένους μου ανθρώπους.

Στους Γονείς μου που με στήριξαν και με στηρίζουν ηθικά αλλά και υλικά και που μου δίνουν δύναμη να προχωρώ.

Στις Αδερφές μου που χωρίς την συμπαράστασή τους, δεν θα είχα πετύχει τους στόχους μου.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω από τα βάθη της ψυχής μου τους αξιότιμους κυρίους καθηγητές με τους οποίους συνεργάστηκα, προκειμένου να διεξάγω την ακόλουθη εργασία.

Ιδιαίτερα ευχαριστώ τον καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας κ. Β. Δ. Αναγνωστόπουλο και την Αναπληρώτρια καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας κ. Τ. Τσιλιμένη, που μου έδωσαν τη δυνατότητα να ασχοληθώ με ένα τόσο ενδιαφέρον και ξεχωριστό θέμα. Χάρη στη βοήθειά τους κατάφερα να συλλέξω την απαραίτητη βιβλιογραφία και να εκπονήσω την Πτυχιακή μου εργασία.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Όλοι γνωρίζουμε τη σπουδαιότητα του παραμυθιού, στη ζωή του σημερινού παιδιού. Αν ρωτήσουμε οποιοδήποτε άνθρωπο, με οποιοδήποτε μορφωτικό επίπεδο και από οποιαδήποτε κοινωνική τάξη, αν άκουγε παραμύθια στην παιδική του ηλικία, η απάντηση που θα πάρουμε θα είναι θετική.

Και όμως όσο περνάνε τα χρόνια γίνεται η διαπίστωση ότι το παραμύθι σα λογοτεχνικό και μορφωτικό είδος έχει αρχίσει να εξαφανίζεται. Με όλα αυτά και με ακόμα περισσότερα, έχει να κάνει η πτυχιακή μου εργασία, η οποία χωρίζεται στα εξής επιμέρους κεφάλαια.

Στην αρχή υπάρχει η εισαγωγή στο θέμα και μια μικρή ιστορική αναδρομή, σχετικά με το παραμύθι.

Στο πρώτο κεφάλαιο του θεωρητικού μέρους, γίνεται λόγος για το Λαϊκό παραμύθι. Αναφέρονται τα Υφολογικά και Δομικά στοιχεία του και γίνεται μια αναφορά και στο Ελληνικό Λαϊκό παραμύθι.

Το δεύτερο κεφάλαιο έχει να κάνει με το Έντεχνο παραμύθι και τα χαρακτηριστικά του.

Στο τρίτο κεφάλαιο, γίνεται μια πλήρης ανάλυση των μαγικών και φανταστικών στοιχείων, που συναντάει κανείς στα παραμύθια.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναφέρομαι στην τέχνη της αφήγησης ενός παραμυθιού και στον τρόπο της νηπιαγωγού, για μια σωστή αφήγηση παραμυθιού, στο χώρο του νηπιαγωγείου.

Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται μια αναφορά σε διάφορες προτάσεις, που έχουν να κάνουν με τη διδασκαλία του παραμυθιού στο νηπιαγωγείο.

Στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο του θεωρητικού μέρους, γίνονται κάποια σχόλια σχετικά με το ποια είναι η θέση του παραμυθιού σήμερα και ποια είναι η χρησιμότητά του στα σημερινά παιδιά.

Ακολουθεί το πρακτικό μέρος, το οποίο έχει ερευνητικό χαρακτήρα και περιλαμβάνει τους στόχους, τις υποθέσεις, τα ερωτηματολόγια, τα αποτελέσματα, καθώς και τα συμπεράσματα της έρευνας.

Το πρώτο κεφάλαιο του πρακτικού μέρους, είναι σχετικό με τους στόχους και τις υποθέσεις που έθεσα, προκειμένου να ξεκινήσω την έρευνα.

Το δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται στα ερωτηματολόγια, στα οποία κλήθηκαν να απαντήσουν τα παιδιά και έχουν σχέση με το αν τα σημερινά παιδιά ακούνε παραμύθια στο σπίτι τους ή όχι.

Το τρίτο κεφάλαιο εμπεριέχει τα αποτελέσματα της έρευνας, σε ποσοστά επι τοις εκατό (%) καθώς επίσης και δικές μου παρατηρήσεις, σύμφωνα με αυτά τα στοιχεία.

Με το τέταρτο κεφάλαιο ολοκληρώνεται το πρακτικό μέρος. Στο κεφάλαιο αυτό υπάρχουν τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξα ύστερα από την καταγραφή και μελέτη των παραπάνω στοιχείων.

Στο τέλος ολοκληρώνεται η εργασία με τον επίλογο και τη σχετική βιβλιογραφία που χρησιμοποίησα, προκειμένου να τη διεξάγω.

Α΄ ΜΕΡΟΣ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από τα πολύ παλιά χρόνια το παραμύθι τραβούσε την προσοχή και την αγάπη των ανθρώπων. Κάποτε τα παραμύθια, δεν τα άκουγαν μόνο τα παιδιά, όπως συμβαίνει σήμερα. Πιο πολύ οι μεγάλοι άκουγαν παραμύθια, με τα οποία ψυχαγωγούνταν.

Περνούσαν τα βράδια του χειμώνα κοντά στις φωτιές και τις καλοκαιρινές βραδιές με το φεγγάρι, ακούγοντας τις θαυμαστές ιστορίες για μαγικούς τόπους μακρινούς, για ήρωες δυνατούς, για ζώα υπερφυσικά και λουλούδια παράξενα, για καράβια που δεν τα είχε ξαναδεί κανείς, για ξένους βασιλιάδες καλούς και αγαθούς ή τυραννικούς, για όμορφες νεράιδες και για άσχημες λάμιες.

Το γεγονός είναι ότι όλοι μας γνωρίζουμε την αξία και τη συμβολή της Παιδικής Λογοτεχνίας στην παιδική ψυχή και όμως κανείς δεν κάνει κάτι, έτσι ώστε να αποκτήσει τη θέση και την αίγλη που της αρμόζει.

Όλα τα είδη της Παιδικής Λογοτεχνίας είναι σημαντικά και μπορούν να χρησιμοποιηθούν ισότιμα στην εκπαίδευση των παιδιών και πολύ περισσότερο το παραμύθι.

Γενικά το παραμύθι, ως μορφωτικό αγαθό υπηρετεί τους εξής παρακάτω σκοπούς:¹

- Υποβοηθάει την καλλιέργεια της μητρικής γλώσσας, με την επαναδιήγηση, το διάλογο, τις απορίες που προκαλεί και τις ερωταποκρίσεις των παιδιών.

¹ Β.Δ. Αναγνωστόπουλος, «Τέχνη και τεχνική του παραμυθιού», εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1997, σελ. 89

- Προσφέρει αισθητική απόλαυση, χαρά και συγκίνηση για τις περιπέτειες του ήρωα και τους μαγευτικούς τόπους. Το παραμύθι και το παιχνίδι προσφέρουν τη μεγαλύτερη χαρά στα παιδιά.
- Αναπτύσσει τη φαντασία και το συναίσθημα, το διπολικό άξονα κάθε καλλιτεχνικής δημιουργίας. Από την άποψη αυτή μπορεί να θεωρηθεί ως αβίαστη εισαγωγή στον κόσμο της τέχνης.
- Εισάγει τα παιδιά στον κόσμο της ηθικής συνείδησης, προβάλλοντας την επιδοκιμασία του Καλού και ταυτόχρονα την τιμωρία του Κακού. Το Καλό ταυτίζεται με το ωραίο και το Κακό με το άσχημο, η ηθική δηλαδή ταυτίζεται με την αισθητική.
- Παρέχει βασικά στοιχεία του πνευματικού μας πολιτισμού και συνεπώς μυεί τα παιδιά σε πρωταρχικές πηγές γνώσης και στοχασμού.
- Συμβάλει στη δημιουργία σταθερών σχέσεων ανάμεσα στα παιδιά και στο γύρω φυσικό περιβάλλον με την πλούσια αναφορά του στον κόσμο των πουλιών, των ζώων του δάσους, των δέντρων κ.α.
- Δημιουργεί αισιοδοξία και πίστη στη ζωή, το αντίδοτο δηλαδή στη σκληρή πραγματικότητα, τον άκρατο θετικισμό και την ηγεμονία της μηχανής.

Το παραμύθι, από τα πρώτα πνευματικά δημιουργήματα του πεζού λόγου από το λαό, κινείται μέσα στην αοριστία και ταξιδεύει τον κόσμο μέσα στους αιώνες.

Στο παραμύθι διακρίνονται οι λογοτεχνικές τάσεις, η προσπάθεια του αφηγητή να εκφράσει τα συναισθήματα του λαού και ανάλογα με την επιδεξιότητα, την ιδιοφυΐα και τη μιμική ικανότητα, το ανεβάζει σε αληθινό ψυχαγωγικό μέσο υψηλού επιπέδου.

Είναι μια μαγική διήγηση με θαυμαστά και περίεργα, η οποία αναφέρεται στο παρελθόν και δεν υπόκειται στους όρους της αληθινής ζωής.

Ο αγώνας του ανθρώπου για τη διαιώνισή του μέσα στον πλανήτη, εμπλουτίζεται με καινούριες απόψεις και απεικονίζεται από τις αόρατες δυνάμεις του Καλού και του Κακού.

Μέσα σε αυτό το κυνηγητό για επιβίωση και διαιώνιση, ο άνθρωπος ποθεί τη γαλήνη και την ευτυχία, με σκοπό να επιτύχει στη ζωή του.

Αν και τα παραμύθια περιορίστηκαν και απευθύνονται στα παιδιά, όσα από αυτά νίκησαν το χρόνο και κινούνται στον κόσμο με διάφορες παραλλαγές, διαβάζονται ευχάριστα από όλες τις ηλικίες και συχνά γίνονται ακρόαμα ή θέαμα.²

² Δ. Καρούσου, «Το παραμύθι και τα μηνύματά του», Επιθεώρηση παιδικής λογοτεχνίας, αρ. 3, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1988, σελ. 149 κ.ε.

2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Το παραμύθι, είναι το «αρχαιότερο διασωσμένο είδος αφήγησης»,³ σύμφωνα με τον Μ. Μερακλή και αυτό γιατί κατά την πρωτόγονη εποχή της ανθρωπότητας, το παραμύθι υπήρξε η καλύτερη έκφραση της ζωής και των μυστηρίων της. Ο ανιμισμός του πρωτόγονου έδωσε μορφή και υπόσταση στα φυσικά φαινόμενα, πλάθοντας θεούς και ημίθεους, μάγους και μάγισσες, πρίγκιπες και πριγκίπισσες, δράκους και νεράιδες.⁴

Οι αδερφοί Γκριμ, έθεσαν βασικά ερωτήματα σχετικά με το τι είναι παραμύθι, που και πότε δημιουργήθηκε, τα οποία συζητήθηκαν και ερευνήθηκαν επί μακραίων το 19^ο και τον 20^ο αιώνα. Οι βασικές θεωρίες που διατυπώθηκαν, είναι οι εξής:

A. Η Ινδοευρωπαϊκή θεωρία, διατυπωμένη από τους αδερφούς Γκριμ, σύμφωνα με την οποία τα παραμύθια είναι υπολείμματα αρχαίων ινδοευρωπαϊκών μύθων.

B. Η θεωρία του Γερμανού ανθρωπολόγου Th. Benfey, σύμφωνα με την οποία τα παραμύθια της Ευρώπης προέρχονται από την Ινδία και τα μετέφεραν οι Μογγόλοι, που κυριάρχησαν στην Ευρώπη και είχαν συνδεθεί με τη βουδιστική Ινδία, όπως επίσης και οι Μωαμεθανοί (Ινδική θεωρία).

Γ. Η Ανθρωπολογική θεωρία των Andrew Lang και Edward Tylor, που υποστηρίζει την πολυγενεσία και βασίζεται στην παρατήρηση ότι οι ίδιες ψυχικές διαθέσεις παράγουν ίδια προϊόντα, άρα και παραμύθια.

³ Μ. Γ. Μερακλής, «Έντεχνος λαϊκός λόγος», εκδ. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1993, σελ. 122 κ.ε.

⁴ Κ. Γ. Μαντάς, «Το παραμύθι – Η παιδευτική αξία και η διδασκαλία του», Πάτρα 1972, σελ. 27 κ.ε.

Δ. Η Ψυχαναλυτική θεωρία (Laistner κ.α.), σύμφωνα με την οποία τα εξωλογικά και φανταστικά στοιχεία των παραμυθιών, προέρχονται από τα όνειρα.

Ε. Η Ιστορικο-Γεωγραφική θεωρία, που εισηγήθηκαν οι Φιλανδοί I. Krohn, A. Aarne κ.α., η οποία δέχεται το παραμύθι ως προϊόν ώριμων ιστορικών συνθηκών ενός τόπου και δείχνει μια φτασμένη λογοτεχνία (Φινλανδική σχολή).

ΣΤ. Μερικοί ερευνητές επίσης, πιστεύουν ότι είναι κατάλοιπα θρησκευτικών μύθων και τελετουργιών ή προτείνουν άλλες θεωρίες, όπως η μυθολογική, η συμβολιστική κ.α.⁵

Σύμφωνα με τις παραπάνω θεωρίες καταλήγουμε στις εξής αρχές:

- Τα παραμύθια όλων των λαών μοιάζουν μεταξύ τους.
- Όλα τα παραμύθια ανάγονται σε αρχέγονους πολιτισμούς.
- Είναι φανταστικές ιστορίες, έξω από τόπο και χρόνο.
- Πολλά από τα στοιχεία των παραμυθιών, έχουν την πηγή τους στον κόσμο του ονείρου.
- Η διάδοση από λαό σε λαό ήταν αρχικά προφορική.⁶

Από τον 16^ο αιώνα και ως τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο, γίνεται μια μεγάλη προσπάθεια, σε πολλές χώρες, να καταλάβει το παραμύθι τη θέση που του αρμόζει..

Οι μύθοι και τα παραμύθια υπήρξαν αγαπητά ακούσματα των παιδιών και ασφαλείς τρόποι διαπαιδαγώγησης της νεολαίας. Αυτός ο λαϊκός δηλαδή πλούτος, αποτελεί βασικό υλικό της λογοτεχνίας, που απευθύνεται σε παιδιά και νέους.

^{5B} Δ. Αναγνωστόπουλος, Τέχνη και τεχνική του παραμυθιού, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1997, σελ. 80 κ.ε.

⁶ Β. Δ. Αναγνωστόπουλος, Τέχνη και τεχνική του παραμυθιού, ό.π., σελ. 81

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. 1 ΛΑΪΚΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Παραμύθια και παραμυθάδες, υπήρχαν ανέκαθεν στην Ελλάδα και θα υπάρχουν. Απόγονοι των παραμυθάδων θεωρούνται οι αοιδοί, που περιλάμβαναν στις επικές έμμετρες αφηγήσεις και μοτίβα παραμυθιών.

Είναι πια παραδεκτό πως τα παραμύθια, λαϊκά και έντεχνα, απευθύνονται εξίσου σε μικρούς και μεγάλους με σκοπό να τους γοητεύσουν και να τους συγκινήσουν παρασύροντάς τους σε κόσμους αλλόκοτους και μυστηριώδης.⁷

Ακριβής ορισμός του λαϊκού παραμυθιού δεν υπάρχει. Όταν λέμε λαϊκό παραμύθι εννοούμε το ελληνικό λαϊκό παραμύθι, το οποίο αναμφισβήτητα αποτελεί τη «μήτρα του σύγχρονου παραμυθιού.»⁸

Οι παραμυθάδες είναι οι φορείς και οι δημιουργοί των λαϊκών παραμυθιών. Είναι άνθρωποι συνήθως μεγάλης ηλικίας, ασκημένοι στην αφήγηση, αν και δεν έχουν σπουδάσει, είναι παραμυθοποιοί και έχουν μεγάλη ευαισθησία.

Το να αφηγείται κάποιος είναι πολύ ενδιαφέρον. Θα πρέπει να γνωρίζει γιατί και κατά ποιόν τρόπο χρησιμοποιούνται σωστά τα διάφορα Υφολογικά και Δομικά στοιχεία του παραμυθιού.⁹

⁷ Μένη Κανατσούλη, «Γυναικείοι χαρακτήρες μέσα στα παραμύθια του Χανς Κρίστιαν Άντερσεν», περ. «Διαδρομές», τ.17/ 1990, σελ. 23

⁸ Τασούλα Τσιλιμένη, «Το λαϊκό παραμύθι στο νηπιαγωγείο», περ. «Διαδρομές», τ.24/ 1991, σελ. 267

⁹ Β. Δ. Αναγνωστόπουλος, «Τέχνη και τεχνική του παραμυθιού», εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1997, σελ.29 κ.ε.

1.2 ΥΦΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ¹⁰

Το να διαφοροποιείται το ύφος της αφήγησης, ανάλογα με τον ήρωα που στον οποίον αναφέρεται, έχει ως αποτέλεσμα, ο αφηγητής να περνάει στα διάφορα *επίπεδα αφηγηματικού λόγου*. Η αφήγηση με αυτά γίνεται ενδιαφέρουσα και διαφαίνεται η ευρωστία της λαϊκής γλώσσας.

Η ικανότητα των αφηγητών για μίμηση φωνών ζώων ή πουλιών, *μιμική* και για μίμηση διαφόρων φυσικών ήχων, *ηχογλώσσα* κάνει την αφήγηση αντικείμενο θαυμασμού.

Το πρώτο ενικό πρόσωπο χρησιμοποιείται πάντα στην αφήγηση των λαϊκών παραμυθιών και ιδιαίτερα στο στοιχείο του *διαλόγου*, ο οποίος μαζί με την *εκφραστική λιτότητα*, εκφράζουν την ικανότητα του αφηγητή για λιτή και με λίγα λόγια αφήγηση.

Είναι γνωστό και αποδεκτό, ότι στον κόσμο των παραμυθιών, τίποτα δεν υπόκειται στην ανθρώπινη λογική. Όλα διακατέχονται από την *υπερβολή*, η οποία έχει σκοπό να μεταδώσει το μήνυμα της νίκης του Καλού κατά του Κακού.

Η *περιγραφή ηρώων* και *τόπων*, είναι δύο από τα στοιχεία που χρησιμοποιούνται στο παραμύθι, γιατί όλοι μας γνωρίζουμε πόσο αρέσει στον κόσμο να νιώθει ότι βλέπει όλα όσα γίνονται στο παραμύθι, ή να παίζει με τη φαντασία του το ρόλο του ήρωα του παραμυθιού.

Υπάρχει ένα στοιχείο του λαϊκού παραμυθιού, το οποίο επιτρέπει τον αφηγητή να εκφράζεται χωρίς αναστολές και ενδοιασμούς. Είναι το χαρακτηριστικό της *ελευθεροστομίας*, η οποία συχνά συνοδεύεται και από το αυθόρμητο, πηγαίο ή και

¹⁰ Β. Δ. Αναγνωστόπουλος, Τέχνη και Τεχνική του Παραμυθιού, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1997, σελ. 29 κ.ε.

περίεργο *χιούμορ*, το οποίο εξαρτάται από την προσωπικότητα του αφηγητή.

Ένα όχι και τόσο ευχάριστο χαρακτηριστικό που συναντάτε στο λαϊκό παραμύθι, είναι οι *σκηνές βίας*, οι οποίες όμως θεωρούνται ηθική απαίτηση, προκειμένου να τιμωρηθεί ο Κακός.

Η *διάρκεια και η έκταση* της αφήγησης ποικίλλουν ανάλογα με τη διάθεση του αφηγητή, του ακροατηρίου και του είδους της ιστορίας. Ενώ στα παραμύθια με ζώα, ο αφηγητής είναι σα να βιάζεται να τελειώσει, στα μαγικά παραμύθια αφήνει ελεύθερη τη φαντασία του και παρασύρει τον εαυτό του και το ακροατήριο μέσα στην ιστορία.

Τέλος, ο αφηγητής πολύ συχνά παρεμβάλλει τις δικές του γνώμες ή διάφορα σοφά λόγια στην αφήγηση, προκειμένου να δημιουργηθεί *γνωμική διάθεση* στο ακροατήριο.

1.3 ΔΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ¹¹

Η αρχή και το τέλος του παραμυθιού, είναι τα κυριότερα δομικά στοιχεία του. Με το γνωστό σε όλους μας λογότυπο «Μια φορά κι έναν καιρό...» ξεκινάει για το ακροατήριο, ένα ταξίδι. Ένα ταξίδι σε κόσμους μυστηριακούς και παράξενους. Σε κόσμους από τους οποίους κανείς δε θέλει να επιστρέψει και θλιβόμαστε πολύ όταν ακούμε την επωδό που μας προειδοποιεί να επιστρέψουμε στην πραγματικότητα, «...κι έζησαν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα.»

Η δοκιμασία του ήρωα και οι *περιπέτειές* του, είναι ένα από στοιχεία μιας ιστορίας. Ο ήρωας καλείται να αντιμετωπίσει διάφορα εμπόδια, τα οποία πάντα στο τέλος καταφέρνει να ξεπεράσει και να συνεχίσει ακάθεκτος.

Άλλοτε στην αφήγηση ενός παραμυθιού, ο αφηγητής μπορεί να χρησιμοποιήσει αυθαίρετα, *μοτίβα* από άλλες ιστορίες, χωρίς όμως ποτέ να παραποιεί τη βασική υπόθεση και το θέμα του παραμυθιού.

Στοιχεία επίσης που συναντώνται συχνά στο λαϊκό παραμύθι, είναι οι *μεταμορφώσεις* και η *αναγνώριση*. Συχνά οι άνθρωποι μεταμορφώνονται σε ζώα, φυτά, προκειμένου κάποιες φορές να γλιτώσουν τη ζωή τους από τον κατατρεγμό κάποιου κακού στοιχείου. Κάποιες φορές όμως, διάφορα σημάδια, είτε σωματικά είτε ψυχικά, γίνονται η αιτία για την αναγνώριση του ήρωα.

¹¹ Β. Δ. Αναγνωστόπουλος, Τέχνη και Τεχνική του Παραμυθιού, ό.π., σελ. 43 κ.ε.

1.4 ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΛΑΪΚΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Το λαϊκό παραμύθι, σα δημιούργημα του λαού, περιέχει και απηχεί τις αγωνίες και τις δοξασίες του, τα όνειρα και τη ποιητική του διάθεση και στηρίζεται σε αξίες και ανάγκες, οι οποίες δε συνδέονται με μια συγκεκριμένη χρονική πραγματικότητα, αλλά αποτελούν θεμελιακά γνωρίσματα της ανθρώπινης ψυχοσύνθεσης.¹²

Ας δούμε τώρα από πού προέρχεται η ελληνική λέξη «παραμύθι» ετυμολογικά. Παράγεται από την πρόθεση «παρά» και την ελληνική λέξη «μύθος», δηλαδή «παρά+μύθος», που σημαίνει τον εξωπραγματικό μύθο. Από τη λέξη «παράμυθος» προκύπτει το υποκοριστικό «παραμύθι-ον», το οποίο έχει σχέση και με το ρήμα «παραμυθούμαι», που σημαίνει συμβουλευώ και παρηγορώ.¹³

Τα λαϊκά παραμύθια, ανάλογα με το περιεχόμενό τους, χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες: 1^η Στα παραμύθια με μαγικό περιεχόμενο, 2^η Στα παραμύθια της καθημερινής ζωής και 3^η Στα παραμύθια με ζώα.

Τα παραμύθια όπως και οι μύθοι, είναι μεταξύ άλλων, ένας χώρος αναμνήσεων της μητριαρχίας.¹⁴ Κάθε παραμύθι όπως και κάθε αφηγηματικό έργο, έχει τους δικούς του ήρωες. Ο συνολικός αριθμός των κύριων προσώπων των παραμυθιών σύμφωνα με τον Προπ, είναι επτά.¹⁵ Το ένα από αυτά τα κύρια πρόσωπα είναι

¹² Ζωή Βαλάση, «Η δραματική καταδίκη και ο αποκεφαλισμός της Σταχτοπούτας», περ. «Διαβάζω», τ.130/ 1985, σελ.32

¹³ Δημήτριος Λουκάτος, «Μορφές και σχήματα του μυθικού λόγου», περ. «Διαδρομές», τ. 130/ 1985, σελ. 15

¹⁴ Κ. Λιάπης – Β.Δ. Αναγνωστόπουλος, «Λαϊκό παραμύθι και παραμυθάδες στην Ελλάδα», εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1995, σελ. 90

¹⁵ ο. π., «Λαϊκό παραμύθι...», σελ. 41

πάντοτε γυναίκα. Ανάλογα με τη μορφή με την οποία παρουσιάζεται, διαδραματίζει το δικό της ρόλο στην πλοκή και στην εξέλιξη της ιστορίας.

Σχετικά με το χαρακτηριστικό του γάμου στο Ελληνικό λαϊκό παραμύθι, ο Μ. Γ. Μερακλής αναφέρει σχετικά: «Το παραμύθι και ως περιεχόμενο δομείται πάνω στη βάση του γάμου. Σχεδόν πάντα είναι η ιστορία ενός γάμου, ύστερα από μια περισσότερο ή λιγότερο περιπετειώδη κίνηση προς αυτόν.»¹⁶

Τέλος ένα άλλο χαρακτηριστικό των λαϊκών παραμυθιών είναι η έντονη περιγραφή των τεχνικών μέσων¹⁷ κάθε εποχής, όπως η ρόκα, το αδράχτι το ξύλο κ.λ.π. Τα αντικείμενα αυτά κατείχαν σημαντική θέση στην πλοκή της ιστορίας με αποτέλεσμα να διατηρηθούν για πολλούς αιώνες με ελάχιστες μεταβολές. Το φαινόμενο αυτό εξηγείται, αν λάβουμε υπόψη μας το γεγονός, ότι τα παραμύθια εκείνων των εποχών διαμορφώθηκαν μέσα στα πλαίσια μιας αγροτικής κοινωνίας που κράτησε αιώνες. Και οι μεγάλοι αφηγούνταν τα παραμύθια, μεταφέροντάς τα από γενιά σε γενιά, με το να τα αφηγούνται στα παιδιά που ζούσαν και συμμετείχαν στη ζωή της αγροτικής κοινωνίας.¹⁸

¹⁶ ο. π., «Λαϊκό παραμύθι...», σελ. 89

¹⁷ Νένα Πάτρα, «Η παιδική λογοτεχνία και η τεχνική», περ. «Διαδρομές», τ. 3/1986, σελ. 182

¹⁸ ο. π., «Η παιδική λογοτεχνία...», σελ. 182

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2. 1 ΕΝΤΕΧΝΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Ανακεφαλαιώνοντας τα περασμένα, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι το λαϊκό παραμύθι αποτελεί το σημαντικότερο μέσο έκφρασης της ζωής και των μυστηρίων της. Οι άνθρωποι εκείνοι μην μπορώντας να εξηγήσουν και να ερμηνεύσουν τις αόρατες φυσικές δυνάμεις που τους προκαλούσαν δέος, φόβο και αμηχανία, δημιούργησαν με τη φαντασία τους κάποια πλάσματα θαυμαστά, τους έδωσαν υπόσταση και μορφή και τους απέδωσαν την ευθύνη της πρόκλησης κάποιων γεγονότων που συνέβαιναν και δεν ήταν δυνατό να εξηγηθούν με τη λογική.

Με τη βοήθεια της προφορικής παράδοσης το παραμύθι μεταδόθηκε από γενιά σε γενιά. Στους κλασσικούς χρόνους ήταν το κυριότερο μέσο αγωγής για την πνευματική καλλιέργεια των μικρών παιδιών. Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, έγινε το μοναδικό ίσως αντέρεισμα ελπίδας και «παραμυθίας» για τους υπόδουλους Έλληνες.¹⁹

Από τον 15^ο αιώνα και έπειτα αρχίζει η γραπτή διάδοση του παραμυθιού, χάρη στην ανακάλυψη της τυπογραφίας. Τον 19^ο αιώνα κορυφώνεται στην Ευρώπη η στροφή προς το λαϊκό παραμύθι, το οποίο όμως άρχισε να έχει παράλληλη θέση στην καρδιά των ανθρώπων με το έντεχνο παραμύθι.

Σύμφωνα με τον κ. Β.Δ. Αναγνωστόπουλο «Σύγχρονο παραμύθι – με τους καταχρηστικούς όρους έντεχνο, λόγιο κ.λ.π. εννοούμε το επώνυμο παραμύθι γραμμένο από τους λογοτέχνες –

¹⁹ Κ. Λιάπης – Β. Δ. Αναγνωστόπουλος, «Λαϊκό παραμύθι και παραμυθάδες στην Ελλάδα», εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1995, σελ. 57

είναι είδος της Παιδικής Λογοτεχνίας που διαφοροποιείται από το παραδοσιακό, λαϊκό παραμύθι.»

Πολλά έχουν γραφεί για τις αγριότητες και θηριωδίες, τις τρομοκρατικές σκηνές και τις βιαιότητες των παραμυθιών των Grimm και τις συσχετίζουν με την ανάλογη συμπεριφορά των Ναζί στο Β' παγκόσμιο πόλεμο. Τέλος, πολύς λόγος έγινε και γίνεται για την παιδαγωγική σκοπιμότητα του παραμυθιού, τη λειτουργικότητα και την αναγκαιότητά του σήμερα.

Πράγματι, πολλοί νεότεροι βλέπουν στα παραμύθια την καλλιέργεια της επαναστατικής διάθεσης των νέων και ενός κόσμου ανύπαρκτου και αντιφατικού προς τον πραγματικό. Όπως σημειώνει ο καθηγητής Μιχάλης Μερακλής, «το παραμύθι με το δικό του τρόπο αγριότητας, δεν μπορεί να εξάψει το ενδιαφέρον για δράση – όπως μια αστυνομική ταινία - γιατί τα πρότυπα που δίνει δεν έχουν πια άμεση ανταπόκριση με την πραγματικότητα.»²⁰

Γι αυτό πολλοί μύθοι λειτουργούν στα παιδιά υποσυνείδητα σα λύτρωση, προειδοποίηση και προετοιμασία για να αντιμετωπίσουν τον αντιφατικό κοινωνικό τους περίγυρο.

Ασφαλώς όμως για τα σημερινά παιδιά που ζούνε μέσα στην έξαρση της τεχνολογίας και του καταναλωτισμού, σε έναν κόσμο που συνεχώς συγκρούεται, φοβάται, μολύνεται, δυστυχεί και άγχεται από τον καθημερινό παράλογο ρυθμό ζωής, τα παραμύθια χάνουν ολοένα και περισσότερο τη συγκινησιακή τους φόρτιση. Η τεχνολογία σκοτώνει το παραδοσιακό παραμύθι, άλλωστε έλειψαν οι αντικειμενικοί παράγοντες που το δημιούργησαν και το διέδωσαν, όπως η αγροτική κλειστή κοινωνία, οι λαϊκοί παραμυθάδες, το εμπόριο με πρωτόγονα μέσα, η μετατόπιση

²⁰ Β. Δ. Αναγνωστόπουλος, Θέματα Παιδικής Λογοτεχνίας – Α' Ανιχνεύσεις, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, β' έκδ. 1997, σελ. 70 κ.ε.

λαών, οι βεγγέρες στα χωριά κ.α. Όλα υποχώρησαν και διαφοροποιήθηκαν μπρος την πλημμύρα του ημερήσιου και περιοδικού τύπου, στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση, στα νυχτερινά κέντρα και τις καφετέριες, στο θόρυβο και τη μαγεία της εικόνας και του θεάματος. Ιδιαίτερα για το ελληνικό παραμύθι, η κάμψη φαίνεται πως άρχισε στις αρχές του 19^{ου} αι. για να ακολουθήσει παράλληλα την κάμψη που παρατηρήθηκε σε παγκόσμια κλίμακα μέσα στον αιώνα μας.

Στην εποχή μας το έντεχνο παραμύθι είναι διευρυμένο θεματολογικά και προσαρμοσμένο στα ενδιαφέροντα των παιδιών. Εξέλιξη του παραδοσιακού παραμυθιού είναι οι παραμυθιακές ιστορίες, οι διαστημικές και επιστημονικής φαντασίας, τα λαϊκότροπα παραμύθια και οι διασκευές, τα παντός είδους κόμικς, ακόμα και η virtual reality. Το φανταστικό στοιχείο έχει εισχωρήσει παντού και έχει ενισχυθεί σε μεγάλο βαθμό από τη σύγχρονη τεχνολογία

Τα έντεχνα παραμύθια είναι κατά κύριο λόγο μια δουλειά προγραμματικού χαρακτήρα και είναι εύλογο οι συγγραφείς να λαμβάνουν υπόψη τους την παιδαγωγική σκοπιμότητα του παραμυθιού, τα αναγνωστικά ενδιαφέροντα και τις ψυχολογικές ανάγκες των παιδιών.²¹

Απευθύνεται κυρίως στα παιδιά και οι κύριες τάσεις του που το κάνουν να διαφέρει από το λαϊκό παραμύθι, είναι οι εξής:

- Αποφεύγεται ο έντονα μαγικός κόσμος των λαϊκών παραμυθιών.
- Αποφεύγονται οι αγριότητες και οι θηριωδίες.
- Αποφεύγεται η ταξική κοινωνία.

²¹ Β. Δ. Αναγνωστόπουλος, Τέχνη και Τεχνική του Παραμυθιού, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1997, σελ. 87.

- Έχει στραφεί προς το θαυμαστό κόσμο του διαστήματος και στα εξωγήινα όντα.
- Οι ήρωες του παραμυθιού είναι διαστημάνθρωποι, όπως ο Superman, το Robot, ο διαστημικός επιστήμονας.
- Το παραμύθι έγινε πιο λειτουργικό, δραστικό και ρεαλιστικό αναφερόμενο σε σύγχρονα θέματα, όπως φυσικό περιβάλλον, μόλυνση κ.α.
- Έχει ύφος απλό και απλή πλοκή χωρίς πολλά επεισόδια.
- Ο τόνος του είναι περισσότερο παιδικός.
- Η έκταση του σύγχρονου παραμυθιού συγκριτικά προς το παραδοσιακό, είναι πιο σύντομη.
- Ο ηθικός προσανατολισμός του παραμένει ο ίδιος, η δικαίωση δηλαδή του Καλού και η καταδίκη του Κακού, πίστη και αισιοδοξία για τον αγώνα και τη ζωή.
- Το έντεχνο προορίζεται για ανάγνωση, ενώ το λαϊκό κατά κανόνα για προφορική αφήγηση.
- Τέλος, στο έντεχνο παραμύθι, δεν υπάρχει η δυνατότητα της βελτίωσης και της τριβής κι αυτό γιατί είναι προορισμένο να λειτουργεί ως τετελεσμένο κείμενο ενός συγγραφέα. Δεν έχει δηλαδή την τύχη που έχουν τα λαϊκά αφηγηματικά κείμενα, πεζά ή έμμετρα. Αυτά με τη δημιουργική προφορική παράδοση, την πολλαπλή αφήγηση από λαϊκούς αφηγητές, υφίστανται αισθητική και νοηματική επεξεργασία, τέτοια ώστε να καθίστανται αθάνατα λογοτεχνικά δημιουργήματα του λαού.²²

Ανακεφαλαιώνοντας, μπορούμε να πούμε ότι το παραμύθι, με τη γενική έννοιά του, κατέχει σημαντική θέση στην παιδική ψυχή.

²² Β. Δ. Αναγνωστόπουλος, Τέχνη και Τεχνική του Παραμυθιού, ο.π., σελ. 90 κ.ε.

Κάποιος μπορεί να διακρίνει ομοιότητες, αλλά και διαφορές ανάμεσα στο λαϊκό και στο έντεχνο παραμύθι.

Κι αυτό γιατί οι εποχές άλλαξαν και το παραμύθι επηρεάστηκε. Δε θα μπορούσε άλλωστε να παραμείνει απρόσβλητο. Το λαϊκό παραμύθι βέβαια κατέχει την πρωταγωνιστική θέση, γιατί δίνει πλούσιο υλικό στους λογοτέχνες. Αυτοί όμως θα πρέπει να διαλέξουν ποια από τα στοιχεία του θα συγκρατήσουν, ποια να παραλείψουν και ποια να αναμορφώσουν , γιατί ως γνωστό το παραδοσιακό παραμύθι έχασε πλέον τη συγκινησιακή του φόρτιση στα σημερινά παιδιά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3. 1 ΤΟ ΜΑΓΙΚΟ ΚΑΙ ΤΟ ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΟ ΣΤΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Το μαγικό στοιχείο στα παραμύθια, είναι αυτό που τους παρέχει τη μυστική και πραγματική τους ποιητική δύναμη – μια γλώσσα!

“Όλοι θυμόμαστε από τα παιδικά μας χρόνια, τα διάφορα παραμύθια που ακούγαμε, μαγεμένοι από τα τόσα υπέροχα, αν και μερικές φορές ανατριχιαστικά, αντικείμενα που παρουσιάζονταν στο παραμύθι.

Ακούγαμε για κοιμωμένες βασιλοπούλες, για άγριους δράκους, για δάση με πανύψηλα δέντρα και φοβόμασταν, ή στεναχωριόμασταν. Αλλά πάντα ζητούσαμε να ξανακούσουμε το παραμύθι από την αρχή, έχοντας ξεχάσει τα προηγούμενα συναισθήματά μας.

Στη συνέχεια και παίρνοντας πληροφορίες από το βιβλίο του Ζ. Ζαν, προσπαθώ να καταλάβω και να εξηγήσω τα διάφορα μαγικά και φανταστικά στοιχεία των παραμυθιών.²³

Μία από τις θεαματικότερες και συχνότερες πράξεις στα παραμύθια, είναι οι *μεταμορφώσεις*. Είναι ένα φαινόμενο με δύο όψεις: τη φανταστική και την πραγματική. Οι μεταβολές, είναι στη φύση των ζωντανών οργανισμών – η ανάπτυξη και τα γηρατεία, οι ενδείξεις των εποχών, οι αλλαγές των ρούχων - , συνδέονται με την έννοια του χρόνου και έχουν διάρκεια. Κύρια ιδιότητα της φανταστικής τους πλευράς, είναι η σύνδεσή τους με κάτι που τις προκαλεί, χωρίς να παρεμβαίνει κάποιο φυσικό στοιχείο. Αρκετά συχνά στα λαϊκά παραμύθια, οι μεταμορφώσεις μοιάζουν με

²³ Ζ. Ζαν, «Η δύναμη των παραμυθιών», εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1996, σελ. 89 κ.ε.

ωραίες φάρσες, που κάνουν όντα, προικισμένα με κάποια δύναμη, σε βάρος των θνητών.

Η ιδιότητα του *αόρατου* εμφανίζεται στα παραμύθια σπάνια και επιτρέπει τη διαφυγή του ήρωα που την κατέχει, αλλά ταυτόχρονα του δίνει το χάρισμα να βλέπει αυτά που δεν πρέπει να δει. Η μαγεία, οι φυγές, το πέρασμα μέσα από τοίχους, παρουσιάζονται σαν αλήθειες, ορατές από τον καθένα. Η ταύτιση του αναγνώστη με έναν ήρωα του παραμυθιού, είναι σαφής και ενεργητική. Ο αντίκτυπός της μπορεί να είναι έντονος στο υποσυνείδητο, σπάνια όμως πρόκειται για την απλή συνειδητή.

Οι κλειστοί χώροι σε ένα παραμύθι, πάντα προκαλούνε δέος. Τα μυστικά δωμάτια, τα κλειστά μπαούλα, παρουσιάζουν ένα διπλό μαγικό στοιχείο. Δεν αποτελούν μόνο εξωτερικό στοιχείο του μαγικού, αλλά επιπλέον είναι φορέας μιας δύναμης, που αγγίζει τη φανταστική μας μνήμη και μας γυρίζει πίσω στην παιδική μας ηλικία.

Ένα θέμα συγγενές προς αυτό των μυστικών δωματίων, είναι το *γυάλινο φέρετρο*, όπου αν και φαίνεται ότι ο ήρωας ταξιδεύει προς την αιωνιότητα, στην πραγματικότητα κοιμάται. Ο Ζιλμπέρ Ντυράν λέει: «Αυτό ακριβώς είναι το νόημα του Κρυστάλλινου Παλατιού των παραμυθιών μας. Η υδάτινη διαύγειά του μας επιτρέπει να μαντέψουμε το βάθος, με το να καθιστά ζηλόφθονα το μαγικό μπαούλο ή το θησαυρό, πυρήνα αυτού του βαθέως απορρήτου». Στα παραμύθια το πρόσωπο που οδηγείται στην ανακάλυψη, εκεί όπου τα πάντα είναι «ένα φέρετρο από γυαλί», δεν είναι ο αφηγητής. Στη διαφάνεια αυτών των αντικειμένων, αναπαύονται τα όνειρα των παιδιών.

Η πλειοψηφία των μαγικών - λαϊκών παραμυθιών, έχουν σε κάποιες στιγμές τους, το δάσος σα σκηνικό. Το δάσος των

παραμυθιών, είναι τόπος σκότους, μέσα στον οποίο κανείς χάνεται. Τα δάση είναι κάτι περισσότερο από απλά σκηνικά. Είναι ο τόπος όπου γίνονται τα θαύματα και 'κει είναι όπου το μαγευτικό γίνεται κειμενικό και η φαντασία πλέον δεν επινοεί ούτε τους φόβους της ούτε τις χαρές της.

Σε αναρίθμητα παραμύθια, το δέντρο παρουσιάζεται σα μια ύπαρξη, σαν ένα έμψυχο ον και σε άλλα πάλι γίνεται «το δέντρο του θησαυρού». Είναι ανθρωπομορφικό, βοηθάει τους κατατρεγμένους ήρωες του παραμυθιού, είτε δίνοντάς τους συμβουλές, είτε προσφέροντας απλώς τη δροσιά και τον ίσκιο του. Το δέντρο των παραμυθιών είναι το πιο φανταστικό από όλα τα δέντρα. Γι αυτό κανείς θα εκπλαγεί από την ποικιλία που παρουσιάζουν τα δέντρα των παραμυθιών, τα οποία έχουν ζωγραφίσει παιδιά.

Ανθρωπόμορφα ζώα συναντάμε σε αρκετά παραμύθια. Εκεί τα ζώα μιλάνε με ανθρώπινη ομιλία και υπάρχει αλληλοδιείσδυση της κοινωνίας των ζώων και της κοινωνίας των ανθρώπων. Απολαμβάνουμε τα παραμύθια γιατί τα πράγματα που συμβαίνουν μέσα σε αυτά, τα περιμένουμε και τα αποδεχόμαστε, σα να ήταν φυσιολογικά. Υπάρχει κάτι θαυμαστό στα ανθρωπόμορφα ζώα των παραμυθιών. Είναι το γεγονός ότι η «ανθρωπιά» τους, δεν καταστρέφει τελείως την ιδιότητά τους, αυτή του ζώου. Ο ανθρωπομορφισμός είναι γενικός, αλλά διάχυτος και παρουσιάζεται με λιγότερη πρόθεση από ότι στους μύθους. Τα παιδιά δείχνουν ιδιαίτερη ευχαρίστηση για τα «παραμύθια με ζώα», γιατί σε αυτά συναντάνε τη διφορούμενη ταυτότητα των ζώων. Ακόμα και αν το ζώο μιλάει ή συμπεριφέρεται σαν άνθρωπος, είναι σεβαστό και σα ζώο.

Ο χρυσός στα παραμύθια είναι το μέταλλο που επιτρέπει μοναδικές μεταμορφώσεις. Στα παραμύθια υπάρχει μαζί με τους πολύτιμους λίθους, όχι τόσο για τη αξία τους όσο για τη λάμψη τους. Το μαγικό στα παραμύθια παρουσιαζόταν αρχικά πολύ απλά. Τα πάντα όμως συμβαίνουν στη φαντασία εκείνου που ακούει ή που διαβάζει το παραμύθι και έτσι στα περισσότερα παραμύθια το αδύνατο γίνεται δυνατό, σε όλη την απλή εγγραφή του μυθικού. Απαλλαγμένου όμως από τη θεοποίηση, στο επίπεδο της καθημερινής ζωής.

Πρόσωπο ισχυρό, αλλά πάντα καλόκαρδο, ο βασιλιάς, στα λαϊκά παραμύθια σπάνια παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο. Στα λαϊκά παραμύθια, συναντάμε πάντα το βασιλιά με τα τυπικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα – το τεράστιο βασίλειο, την ανύπαντρη κόρη σε ηλικία γάμου, τον ιερό χαρακτήρα του βασιλιά, τον οποίον ο λαός του αποδέχονταν, αλλά με κάποια αδιαφορία. Στα παραμύθια των Γκριμ, ο βασιλιάς περιγράφεται σαν ήρωας, που στο όνομα της δικαιοσύνης μπορεί να κάνει και τα πιο απάνθρωπα εγκλήματα. Παρουσιάζεται δηλαδή, με μια μορφή, πιο πολιτική.

Στα παραμύθια του Περώ, τα οποία είναι παραμύθια γνήσιας προφορικής παράδοσης, συναντάμε αξιολύπητους ευγενείς, οι οποίοι πλήττουν και περιμένουν τις διάφορες περιπέτειες να τους μεταμορφώσουν σε ήρωες.

Καθολικό γνώρισμα στα παραμύθια είναι οι *μικροφεουδάρχες* και τα άτομα που ανήκουν στις πιο φτωχές τάξεις και τα οποία συνήθως τοποθετούνται έξω από κάθε κοινωνική κατηγορία. Ο ακροατής συνήθως δε συμμερίζεται την κατάστασή τους, αλλά περιμένει με αγωνία το περιστατικό που πρόκειται να καθορίσει την ιστορία και γενικά τη μεταβολή της μοίρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4. 1 Η ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ ΕΝΟΣ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ

Είναι στη φύση ορισμένων ανθρώπων, να έχουν σωστό τρόπο αφήγησης, είτε πρόκειται για ιστορία, ανέκδοτο ή παραμύθι. Επώνυμοι ονομαστοί παραμυθάδες ήταν ο Αίσωπος, ο Χ. Κ. Αντερσεν κ.α. Κυρίως όμως επειδή το παραμύθι είναι δημιούργημα απλών ανθρώπων, οι Λαϊκοί Παραμυθάδες, οι οποίοι παραμένουν ανώνυμοι, διέσωσαν και διέδωσαν τις Λαϊκές Ιστορίες.

Σήμερα δυστυχώς οι Λαϊκοί Παραμυθάδες όλο και λιγοστεύουν. Αυτοί λοιπόν έχουν έμφυτη τη χάρη της αφήγησης και με τη διαίσθηση και τη μακρά πείρα τους γνωρίζουν πώς να συγκινήσουν, πότε να χρωματίσουν τη φωνή τους, πώς να γοητεύσουν μικρούς και μεγάλους.

Γενικά όμως στην αφήγηση ενός παραμυθιού υπάρχουν κάποιοι κανόνες, τους οποίους απαραίτητα πρέπει να γνωρίζει ο νηπιαγωγός.

4.2 Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ

Κάθε παραμυθός ήταν από μόνος του μια ολόκληρη βιβλιοθήκη. Οι παραμυθάδες τα τελευταία χρόνια τείνουν να χάνονται και μαζί τους αργοπεθαίνει και το λαϊκό παραμύθι, που μαζί του μεγάλωσαν γενιές και γενιές.

Τώρα ο διασκεδαστικός και πάνω από όλα μορφωτικός ρόλος του παραμυθά, πέρασε στη δικαιοδοσία των media και κυρίως της τηλεόρασης.²⁴

Οι βλαβερές επιπτώσεις της τηλεόρασης είναι πλέον ορατές στο χώρο της εκπαίδευσης. Και ενώ όλοι θα περιμέναμε από τα σημερινά παιδιά, που αναμφισβήτητα δέχονται πληθώρα ερεθισμάτων, να διαθέτουν πλούσιο λεξιλόγιο και άνεση στην επικοινωνία και τον προφορικό λόγο, εντούτοις παρατηρείται ακριβώς το αντίθετο, συρρίκνωση της αφηγηματικής τέχνης και επικράτηση της συνθηματικής γλώσσας.

Ευτυχώς όμως, από πολύ νωρίς οι άνθρωποι των γραμμάτων κατάλαβαν πόσο σημαντικό είναι για τα παιδιά η αφήγηση των παραμυθιών, αφού τα προετοιμάζει έγκαιρα για την ανάγνωση στο δημοτικό σχολείο και τα φέρνει πιο κοντά στα βιβλία.

Λόγω της έλλειψης πλέον των παραμυθάδων, όπως αναφέρθηκε και στην αρχή, εκείνοι που θα έπρεπε να αφηγούνται τα παραμύθια, είναι τα μέλη μιας οικογένειας, ο παππούς, η γιαγιά, ο πατέρας ή η μητέρα. Τα τελευταία χρόνια όμως το φαινόμενο που διακρίνει την κάθε οικογένεια, είναι η «βουβαμάρα», η οποία οδηγεί το παιδί στην τηλεόραση, προκειμένου αυτό να καλύψει την περιέργεια και τη μοναξιά του.

²⁴ Β.Δ. Αναγνωστόπουλος, «Τέχνη και τεχνική του παραμυθιού», εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1997, σελ. 20

Τώρα πλέον το ρόλο του αφηγητή που θα πρέπει να ενθαρρύνει την προφορική έκφραση των νηπίων καταλαμβάνει η νηπιαγωγός, η οποία καλείται να καλύψει τα κενά που δημιουργούνται στα σημερινά παιδιά.

Αν και όλοι γνωρίζουμε λίγο πολύ τις ωφέλειες που παρέχει η αφήγηση στο μικρό παιδί, εν τούτοις κανένας δε δραστηριοποιείται στο να του διαβάσει ή να του αφηγηθεί.

Ο χρυσός κανόνας της εκπαίδευσης είναι η χρήση όσο το δυνατόν περισσότερων αισθήσεων και με την αφήγηση αυτή η παιδαγωγική αρχή καλύπτεται, αφού καλλιεργείται η φαντασία, η ομιλία, η ακοή και η περιέργεια των νηπίων.

Η αφήγηση στο νηπιαγωγείο δεν είναι εύκολη υπόθεση κι αυτό γιατί οι αίθουσες δεν είναι κατάλληλα διαμορφωμένες, η σχολική ώρα ελλιπής, το μορφωτικό επίπεδο των παιδιών πολυποίκιλο. Υπερνικώντας όμως ο εκπαιδευτικός αυτές τις δυσκολίες, αποδεικνύει ότι αγαπά τη δουλειά του και την εκτελεί με μεράκι, αντιμετωπίζοντάς την ως λειτούργημα.

Πρώτο μέλημα του καλού εκπαιδευτικού θα πρέπει να είναι η δημιουργία μιας σωστά εξοπλισμένης «γωνιάς της βιβλιοθήκης». Για να πραγματοποιηθεί αυτό η «γωνιά» θα πρέπει να εμπλουτίζεται συνεχώς με καινούρια βιβλία, έτσι ώστε τα παιδιά να έρθουν από πολύ νωρίς κοντά στα βιβλία και να τα αγαπήσουν. Εξειδικεύοντας τα κριτήρια για το παιδικό παραμύθι, μπορεί να υπάρξει το ακόλουθο πλαίσιο σχετικά με το προσφερόμενο υλικό στο χώρο του νηπιαγωγείου:²⁵

- Παραμύθια με πρωταγωνιστές ζώα.
- Παραμύθια για οικεία πράγματα και ζώα.
- Παραμύθια με πρωταγωνιστές ζώα και παιδιά μαζί.

²⁵ ο. π., «Τέχνη και τεχνική...», σελ. 211

- Παραμύθια με ζώα και ανθρώπους της τρίτης ηλικίας, μαζί.
- Παραμυθιακές αστείες ιστορίες.
- Παραμύθια επαναληπτικά ή κλιμακωτά.
- Παραμύθια με νεράιδες.
- Ιστοριούλες για πρόσωπα της μυθολογίας.
- Ιστοριούλες που παραπέμπουν σε μύθους, θρύλους και παραδόσεις.
- Μύθοι για τα ζώα και τα φυτά.

Πολλοί από εμάς γεννιούνται με την ικανότητα να διαβάζουν και να μιλούν ωραία, άλλοι πάλι όχι. Όμως όλοι διαθέτουμε γλωσσοφωνητικές ικανότητες τις οποίες μπορούμε και να καλλιεργήσουμε. Η Αγωγή²⁶ του προφορικού λόγου προσφέρει πολλά, αφού κύριος σκοπός της είναι να διδάξει τους κανόνες και τους τρόπους της καλής άρθρωσης, ώστε να ανυψώσουμε τη γλωσσική, εκφραστική μας ικανότητα στον ελεύθερο λόγο. Αυτό ενδιαφέρει όλους τους ανθρώπους και κυρίως εμάς τους νηπιαγωγούς, που αποτελούμε γλωσσικά πρότυπα για τα νήπια.

Για να επιτύχει λοιπόν ο νηπιαγωγός μια σωστή αφήγηση ενός παραμυθιού, θα πρέπει πρώτα από όλα να έχει κάνει μια σωστή προετοιμασία.

Οφείλει να κατέχει απόλυτα την ιστορία και σε καμιά περίπτωση να μην προτιμάει τον αυτοσχεδιασμό. Η κατάλληλη προετοιμασία θα πρέπει να γίνει από το σπίτι και θα πρέπει να γνωρίζει καλά το σκελετό του παραμυθιού. Βέβαια ο αφηγητής ίσως να χρειαστεί να αλλάξει κάποια από τα αρχικά στοιχεία του παραμυθιού, αλλά δε θα πρέπει με τίποτα να τον κάνει να αλλάξει τον σκελετό της ιστορίας.

²⁶ Β.Δ. Αναγνωστόπουλος, «Η τέχνη της ανάγνωσης ενός λογοτεχνικού κειμένου», πανεπιστημιακές εκδόσεις Τ. Τσιλιμένη, σελ. 66

Η επιλογή του παραμυθιού από το νηπιαγωγό θα πρέπει να γίνει πολύ προσεκτικά κι αυτό γιατί ότι βγαίνει από το στόμα του δασκάλου, είναι σημαντικό για το μαθητή. Αυτό θα επιτευχθεί με τη σωστή επιλογή από τη μεγάλη γκάμα λαϊκών, λαϊκότροπων και έντεχνων παραμυθιών που κυκλοφορούν στο εμπόριο.

Ακόμα και η θέση του αφηγητή συμβάλλει καθοριστικά στην επιτυχία της αφήγησης. Θα πρέπει λοιπόν η θέση του να είναι τέτοια ούτως ώστε να έχει οπτική επαφή με όλο του το κοινό, γι αυτό ο καλύτερος τρόπος είναι να τοποθετεί τους μαθητές – ακροατές σε ημικόκλιο στο πάτωμα, ενώ αυτός να κάθεται σε ένα χαμηλό σκαμνάκι.

Η απλότητα και η ειλικρίνεια, θα πρέπει να χαρακτηρίζουν το ύφος της ιστορίας και του αφηγητή. Οι λέξεις θα πρέπει να βγαίνουν αβίαστα από το στόμα του και να μη θεωρεί καταστρεπτικό το τυχόν άγχος που ίσως του δημιουργηθεί.

Η προσοχή του καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας, δε θα πρέπει να αποσπάται για κανένα λόγο, αλλά να είναι βυθισμένος στην ιστορία. Θα πρέπει να αφηγείται με αμεσότητα και να μην πλατειάζει το λόγο του. Η αμεσότητα συνδέεται με τη δραματικότητα, τη στάση του αφηγητή, το ύφος του, το βλέμμα και τις κινήσεις του. Ο αφηγητής πρέπει να είναι φυσικός και καθόλου προσποιητός, γιατί δεν παίζει θέατρο, αλλά υποδύεται κάποιους ρόλους με σκοπό να ερεθίσει τη φαντασία των παιδιών – ακροατών.

Το τέλος της ιστορίας δικαιώνει τον αφηγητή αλλά και τους ακροατές, αφού έρχεται και για τους δύο η κάθαρση που τους προσφέρει ψυχική ισορροπία, πίστη και αισιοδοξία για τη ζωή.²⁷

²⁷ Β.Δ. Αναγνωστόπουλος, «Θέματα παιδικής λογοτεχνίας – Α' Ανιχνεύσεις», εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, β' εκδ., σελ. 92

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

5.1 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

Σκοπός του νηπιαγωγείου είναι «η ολόπλευρη και ισόρροπη»²⁸ ανάπτυξη των νηπίων. Με αυτό εννοούμε την απόκτηση ικανοτήτων και δεξιοτήτων, πάνω στον ψυχοκινητικό, κοινωνικο – συναισθηματικό, αισθητικό, νοητικό τομέα και τον τομέα δεξιοτήτων.

Όταν αφηγούμαστε ένα παραμύθι, δε λέμε στα παιδιά μια ιστορία και τελειώσαμε. Αντίθετα η αφήγηση αποτελεί πηγή ερεθισμάτων και αντιδράσεων για περαιτέρω δραστηριότητες, οι οποίες θα βοηθήσουν το παιδί να εκφραστεί δημιουργικά, να προβάλλει τον εσωτερικό του κόσμο, να επικοινωνήσει και να συνεργαστεί με τους άλλους, να εκτονωθεί σωματικά και ψυχικά.²⁹

Το παραμύθι στο σύγχρονο νηπιαγωγείο μπορεί να αποτελέσει το κέντρο και την αφετηρία πολλών δραστηριοτήτων που υπηρετούν ανάλογους στόχους.

Παρακάτω αναφέρονται επιγραμματικά προτάσεις που μπορούν να εφαρμοστούν στο νηπιαγωγείο, σχετικά με τη διδασκαλία του παραμυθιού. Οι προτάσεις είναι οι ακόλουθες:³⁰

- Αφήγηση. Είναι κάτι που ταιριάζει στο Λαϊκό παραμύθι και χρειάζεται ο νηπιαγωγός να έχει εκφραστικότητα και δημιουργικότητα.

²⁸ Βιβλίο Δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο, βιβλίο νηπιαγωγού. Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα

²⁹ Τασούλα Τσιλιμένη. «Μυθοπλασία και αφήγηση μικρών ιστοριών», Πανεπιστημιακές σημειώσεις, Βόλος 1999

³⁰ Β.Δ. Αναγνωστόπουλος, «Τέχνη και τεχνική του παραμυθιού», εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1997, σελ. 214 κ.ε.

- Αφήγηση με επίδειξη εικόνων. Η επίδειξη εικόνων έχει συμπληρωματικό ρόλο στην αφήγηση του παραμυθιού και ξετρελαίνει τα παιδιά.
- Ανάγνωση. Η ανάγνωση συνήθως αφορά στο Έντεχνο παραμύθι και για να πραγματοποιηθεί, χρειάζεται χρώμα στη φωνή και τόνο υποβλητικό.
- Ανάγνωση με επίδειξη εικόνων. Θα πρέπει να είναι σύντομη, για να μη χάνεται το ενδιαφέρον της ιστορίας και για να μην αποσπάται η προσοχή των παιδιών.
- Αναδιήγηση. Μια πολύ καλή δραστηριότητα, κατάλληλη για την εξάσκηση της μνήμης των παιδιών. Σε αυτήν μπορεί να συμπεριληφθεί και η Αναδιήγηση με επίδειξη εικόνων, όπου ζητείται από τα παιδιά να αφηγηθούν το παραμύθι βοηθούμενα από τις εικόνες.
- Εικονογράφηση. Μπορεί να γίνει μετά την αφήγηση ή την ανάγνωση, όπου ζητείται από τα παιδιά να ζωγραφίσουν ό,τι τους έκανε εντύπωση ή τους άρεσε από το παραμύθι που ακούσανε.
- Δραματοποίηση. Μια πολύ βασική δραστηριότητα, με πολλά οφέλη για το παιδί. Μετά από συζήτηση για τα πρόσωπα και τους χαρακτήρες του παραμυθιού, μοιράζουμε στα παιδιά τους διάφορους ρόλους και τους ζητάμε να τους αναπαραστήσουν, βασιζόμενα στη φαντασία τους.
- Δρώμενο. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί μαζί με άλλες ασκήσεις (γλωσσικές, χειροτεχνικές) και συμβαίνει όταν μέσα στο παραμύθι υπάρχει παραδοσιακή σκηνή.
- Κουκλοθέατρο. Η γνωστή σε όλους δραστηριότητα, η οποία όμως απαιτεί αρκετή προετοιμασία στην αρχή. Κάτι ανάλογο είναι και το Παραμυθόδραμα, μόνο που εκεί γίνεται αναπαράσταση με

κούκλες σε φωτεινή οθόνη, οι οποίες αντιπροσωπεύουν τους αντίστοιχους ρόλους.

- Χειροτεχνία. Τα διάφορα παραμύθια δίνουν αφορμή για χειροτεχνικές ασκήσεις στο σχολείο, κατασκευάζοντας ζώα, φυτά ή ακόμα και φορέματα, εργαλεία κ.α.
- Αυτοσχέδια παραμύθια. Είναι οι δημιουργίες των παιδιών. Τα παιδιά βοηθούνται από τον εκπαιδευτικό να δημιουργήσουν. Για παράδειγμα να βρουν το τέλος ενός Ημιτελούς παραμυθιού.
- Παραμυθοσαλάτα. Μια διασκεδαστική απασχόληση, η οποία καλλιεργεί και εξάπτει τη φαντασία των παιδιών. Βάζουμε λ.χ. την κοκκινোসκουφίτσα να κάνει βόλτες στην εξοχή με τους 7 νάνους.
- Προανάγνωση. Από τις σπουδαιότερες δραστηριότητες, στην οποία τα νήπια να μαθαίνουνε την τεχνική της ανάγνωσης, μέσα από τα παραμύθια, τα κύρια ονόματα, τα αινίγματα κ.α

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

6. 1 ΠΟΙΑ Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ ΣΗΜΕΡΑ

Το παραμύθι έχοντας τόσο ουσιαστικά θεμέλια μέσα στην πλοκή του, παραμένει σταθερά στη θέση του και απλά δέχεται τις κοινωνικές επιδράσεις ως προς τα εξωτερικά στοιχεία, τα οποία παίρνει από την κοινωνική εξέλιξη.

Το παραμύθι σα λογοτεχνικό γραφτό είδος δεν παύει ποτέ, παρουσιάζοντας τον αγώνα του καλού ενάντια στο κακό και τη δικαίωση του καλού, να φέρνει μια ισορροπία, αναγκαία για την ανθρώπινη ψυχική υγεία.

Οι βασιλιάδες, οι μάγισσες και τα διάφορα εξωπραγματικά στοιχεία του παραδοσιακού παραμυθιού αντικαταστάθηκαν σήμερα με άλλους ήρωες, δηλαδή πλούσιους αστούς, κοριτσάκια που πωλούν σπίρτα την παραμονή των Χριστουγέννων και με ένα σύγχρονο επιστημονικό λεξιλόγιο. Οι αστροναύτες, τα robot, οι εξωγήινοι, οι πιο παράτολμες υποθέσεις περνούν στα παιδικά αναγνώσματα.

Εκείνο που σχεδόν έχει χαθεί και δεν υπάρχει πια είναι ο τρόπος μετάδοσης του παραμυθιού. Υπάρχουν λιγοστοί παραμυθάδες σε απομακρυσμένα χωριά. Το ρόλο τους έχουν αναλάβει η τηλεόραση, το ραδιόφωνο, γιατί η δομή της οικογένειας άλλαξε και όλα υπόκεινται στις αλλαγές του οικονομικού συστήματος. Άλλοτε η οικογένεια ήταν παραγωγική, συγκεντρωτική και η ευμάρειά της απαιτούσε ενότητα, σύμπνοια, εργατικότητα. Ο καθένας είχε τη θέση του και την ευθύνη του, από τον παππού ως το νήπιο.

Μέσα σε όλες τις αλλαγές που συντελέστηκαν στην ανθρώπινη κοινωνία και κατ' επέκταση στην ανθρώπινη οικογένεια, συμπορεύονται το καλό και το κακό και ο αγώνας του ανθρώπου περνάει από όλα τα σκοτεινά φαράγγια, από όλες τις δυσκολίες. Με το τέλος του παραμυθιού προβάλλει η ανατολή του ηλίου, της ευτυχίας που φέρνει ένα αισιόδοξο μήνυμα. Κάθε τέλος προμηνάει και μια καινούρια αρχή, που πάντα ο άνθρωπος την προσδοκά εύκολη, πιο εύκολη από τις προηγούμενες φορές. Είναι μια ψυχική ανάγκη του ανθρώπου για συνέχιση της πορείας του μέσα στη ζωή.

Το παραμύθι φέρνει και ένα άλλο μήνυμα, πόσο σημαντικό και δύσκολο γεγονός είναι η διαιώνιση του είδους του ανθρώπου. Κατά συνέπεια όλα τα καταστροφικά όπλα της πυρηνικής μας εποχής φαντάζουν σαν τέρατα, που απειλούν την εξαφάνισή του από την επιφάνεια του πλανήτη μας.³¹

Το παραμύθι σήμερα αποτελεί είδος της παιδικής λογοτεχνίας. Ο Σ. Κυριακίδης, κάνει λόγο για την «αποπαίδωσή» του, η οποία πλέον αποτελεί μια πραγματικότητα. Το παραμύθι από το 19^ο αι. αποτελεί παιδικό ανάγνωσμα, ως ψυχαγωγικό αφήγημα, το οποίο τα παιδιά αγάπησαν ιδιαίτερα και το έκαναν κτήμα τους. Το αδιαφοροποίητο κοινό διασπάται και η λαϊκή διήγηση περνά στην εξουσία της εκάστοτε παραμάνας, η οποία δημιουργεί παράδοση με τα παραμύθια του σπιτιού.³²

Όλοι γνωρίζουμε, ότι ακόμα και σήμερα ορισμένα παραμύθια λέγονται μόνο μεταξύ των μεγάλων, γιατί θεωρούνται άσεμνα και πολύ αθυρόστομα. Εκτός από τα παραμύθια, ορισμένες φορές

³¹ Δ. Καρούσου, "Το Παραμύθι και τα Μηνύματά του", Επιθεώρηση Παιδικής Λογοτεχνίας, αρ. 3, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1988, σελ. 154 κ.ε.

³² Β. Δ. Αναγνωστόπουλος, Τέχνη και Τεχνική του Παραμυθιού, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1997, σελ. 84.

ισχύει το ίδιο για κάποιες ευτράπελες λαϊκές ιστορίες. Τέλος, παρόμοιο φαινόμενο συναντιέται και στο χώρο των μυθιστορημάτων, όπου τα παιδιά, «υιοθετούν» τα συγκεκριμένα αναγνώσματα, είτε για την αφηγηματική τους δεινότητα, είτε για τις περιπέτειές τους.

Υπάρχει η ένσταση ότι το παραμύθι, δεν είναι είδος της παιδικής λογοτεχνίας. Αυτό βεβαίως δεν αναιρεί την πραγματικότητα, η οποία επιβάλλει «νόμους» και καθορίζει «στάσεις». Η πραγματικότητα, όπως είναι στις μέρες μας, έχει επιβάλλει το παραμύθι με τρόπο απόλυτο, ως ανάγνωσμα παιδικό. Και φαίνεται ότι ο μόνος χώρος, όπου το παραμύθι μπορεί να διασωθεί, είναι κατά κύριο λόγο το νηπιαγωγείο.

Για τα σημερινά παιδιά το παραμύθι λειτουργεί μέσα σε ένα σύνθετο κλίμα ψυχαγωγίας ως λύτρωση, προειδοποίηση και προετοιμασία, για να αντιμετωπίσει το σκληρό και αντιφατικό κοινωνικό περίγυρο.

Σύμφωνα με πολλούς τα παιδιά ζούνε «σε δύο κόσμους». Έχουν δηλαδή μια εξωτερική και μια εσωτερική πραγματικότητα. Η εξωτερική τους πραγματικότητα έχει σχέση με τον εξωτερικό τους κόσμο, τα παιχνίδια που παίζουν, τους φίλους τους, το σχολείο τους. Η εσωτερική τους πραγματικότητα συνδέεται κύρια με τις ψυχικές τους ανάγκες, τις παράλογες ανησυχίες τους, τους φόβους τους. Όλα αυτά τα παράλογα συναισθήματα εξισορροπούνται από τη βεβαιότητα, το θάρρος, την αγωνιστικότητα, την ελπίδα, που ενυπάρχουν στα περισσότερα παραμύθια. Αυτά προειδοποιούν για τους «δράκους» της ζωής και τους προφυλάσσουν από ολισθήματα και βαριά λάθη.

Εξάλλου στην παιδική λογοτεχνία ανήκουν μόνο όσα λαϊκά παραμύθια λέγονται, ή μπορούν να λέγονται σε παιδιά. Έξω από

αυτήν τη λειτουργία παραμένει ασφαλώς μεγάλος αριθμός από λαϊκά παραμύθια, στα οποία δεν παρατηρήθηκε μετακύληση προς το νεανικό κοινό.³³

Σήμερα δεν αμφισβητείται σοβαρά η παιδαγωγική και αισθητική αξία του παραμυθιού. Αντίθετα η συμβολή του στην όλη εκπαιδευτική διαδικασία κρίνεται αποφασιστική ως κλάδου της λαϊκής λογοτεχνίας. Απόδειξη αυτού, το ότι διδάσκεται ως αυτόνομο ακαδημαϊκό μάθημα στα παιδαγωγικά τμήματα των πανεπιστημίων.³⁴

³³ Ό.π., σελ. 84 κ.ε.

³⁴ Ό.π., σελ. 88.

6. 2 Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ

Τελευταία γίνονται πολλές αξιολογες προσπάθειες για να ερευνηθεί και να διαπιστωθεί η αξία των παραμυθιών και η επίδρασή τους στη ζωή και στη μόρφωση των λαών και ιδιαίτερα των παιδιών.

Σήμερα κύριο πρόβλημα δεν είναι τόσο η θέση του παραμυθιού στη ζωή και στη λογοτεχνία, αλλά γενικά η διάλυση πολλών μύθων. Γιατί ναι μεν πρέπει οι εκπαιδευτικοί να τέρπουν τη ζωή των παιδιών με παραμύθια και άλλα παρόμοια μέσα και να προβάλλουν την κάποια μαγική και φαντασμαγορική πλευρά της ζωής, αλλά ταυτόχρονα πρέπει να ερευνάνε και να τονίζουν την κοινωνιολογική παράμετρό τους και να μη λησμονάνε τον αποκοιμιστικό και αποπροσανατολιστικό τους ρόλο, που έπαιξαν και παίζουν στην παιδική ηλικία της κοινωνίας και την παιδική ψυχή.

Και το ρόλο αυτό βέβαια δεν τον παίζουν μόνο τα παραμύθια, αλλά και άλλα μέσα και άλλες μέθοδοι, που για να εξυπηρετήσουν διάφορα συμφέροντα και ποικίλες σκοπιμότητες, προβάλλονται στο κοινό και επιδρούν και στους μεγάλους και στα παιδιά. Έτσι πολλά πράγματα, ιδέες, πρόσωπα και καταστάσεις έχουν μυθοποιηθεί και επενεργούν ανασταλτικά και αποπροσανατολιστικά.

Κάθε εποχή είχε ή καλλιεργεί και φτιάχνει τους μύθους της. Άλλοτε πιο ωραίους και πειστικούς και άλλοτε λίγο αφύσικους και άσχημους. Πιστεύετε ότι τα ψεύτικα ιδεολογήματα, παλιά και νέα, οι μύθοι και οι μυθοποιήσεις, περνάνε στον πολύ κόσμο και λειτουργούν, με τη βοήθεια των σύγχρονων τεχνολογικών μέσων, με τον άσχημο τρόπο, εξαιτίας του ότι τα παραμύθια, ως ένα

ποσοστό προετοιμάζουν το έδαφος και τη ψυχή του παιδιού για τη μετέπειτα εξαπάτησή του από τους επιτήδειους και τους καιροσκόπους. Και τούτο γιατί τα παραμύθια παρουσιάζουν έναν ψεύτικο, πλαστό και υπερβολικό κόσμο, που μέσα του το παιδί δεν μπορεί να διακρίνει εύκολα τι είναι φανταστικό και τι πραγματικό, τι είναι ψεύτικο ή αληθινό και τι φυσιολογικό ή εξογκωμένο.

Μυθοποιούν λοιπόν πολλές καταστάσεις και τη μυθοποίηση ή την τάση για μυθοποίηση τη μεταφέρουν αργότερα και στην πραγματική κοινωνική ζωή τους. Επηρεασμένα από το κλίμα και τον ψεύτικο αυτό κόσμο, που μέσα του γίνονται πολλά θαύματα, αδυνατούν να διακρίνουν σαφώς μεταξύ του λογικού και του εξωλογικού. Έτσι το παιδί και αργότερα ο μεγάλος πέφτουν εύκολα θύματα της εκμετάλλευσης και της δημαγωγίας, αλλά και της απόκρυψης της αλήθειας.

Κανείς βέβαια δεν ισχυρίζεται ότι για όλα αυτά φταίνει τα παραμύθια ή ότι τα παραμύθια δεν είναι χρήσιμα στην πεζή ίσως και χρησιμοθηρική εποχή στην οποία μεγαλώνουν τα σημερινά παιδιά. Η λειτουργία τους θεωρείται απαραίτητη, γιατί παρουσιάζουν στα παιδιά μια ωραία, ξένοιαστη, ελαφριά και χαρούμενη όψη του κόσμου, είναι μια όαση στη σημερινή ερημιά.

Βεβαίως δεν πρέπει να λειτουργούν σα μηχανισμός απόκρυψης της αλήθειας, σαν όργανο επηρεασμού της λογικής σκέψης, σαν όπλο επισκίασης της διαφάνειας και της ειλικρίνειας. Γιατί έτσι τα παιδιά μαθαίνουν να δέχονται τις μυθολογικές εξηγήσεις, να δυσπιστούν μπροστά στην επιστήμη και να φοβούνται την αλήθεια και την πραγματική ζωή. Και μένοντας στο περιθώριο της δράσης, να ζούνε με ονειροπολήσεις και την ελπίδα κάποιου σωτήρα ή κάποιας αποκάλυψης.

Όλα αυτά ισχύουν περισσότερο για τις υποανάπτυκτες και αναπτυσσόμενες χώρες. Σε αυτές ισχύει ακόμα η αυθεντία του δασκάλου, το αλάθητο του αρχηγού, η αλήθεια της πίστης. Και όταν τα παιδιά ρωτάνε να μάθουν κάτι για την ποιότητα των γνώσεων του σχολείου, για το Θεό, όλοι οι δάσκαλοι απαντάνε με μύθους και παραμύθια. Και τα παιδιά δέχονται ή προσποιούνται πως δέχονται αυτές τις αλήθειες ή τα ωραιοποιημένα ψέματα. Και έτσι η κοινωνία συνεχίζει να είναι ψεύτικη και αντικείμενο για δημαγωγία και εκμετάλλευση.

Θα πρέπει λοιπόν η προβολή και η διδασκαλία των παραμυθιών να γίνονται στις σωστές τους διαστάσεις και με τη σωστή μέθοδο, ώστε να μην τροφοδοτούν τους μύθους και τις μυθοποιήσεις.³⁵ Γιατί όλοι γνωρίζουμε πόσο αναγκαία είναι τα παραμύθια στα παιδιά κάθε ηλικίας.

³⁵ Π. Αλέφαντος, "Τα παραμύθια και η μυθοποίηση", Επιθεώρηση Παιδικής Λογοτεχνίας, αρ. 3, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1988, σελ. 156 κ.ε.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στα πλαίσια της Πτυχιακής μου εργασίας και στην προσπάθειά μου να τεκμηριώσω τη θέση του παραμυθιού στα σημερινά παιδιά, πραγματοποίησα την παρακάτω έρευνα. Η έρευνα αυτή περιλαμβάνει τον στόχο, τις υποθέσεις, τα ερωτηματολόγια και τα αποτελέσματά τους. Στα ερωτηματολόγια απάντησαν παιδιά των χωριών, Φανάρι – Ιθώμης και Κανάλια – Ιθώμης, στην Καρδίτσα. Ευχαριστώ τις νηπιαγωγούς, που διέθεσαν χρόνο από τις δραστηριότητες για να θέσουν στα παιδιά τις ερωτήσεις που είχα ετοιμάσει.

1.1 ΣΤΟΧΟΣ ΚΑΙ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στόχος της συγκεκριμένης έρευνας ήταν να διερευνήσω το αν τα σημερινά παιδιά ακούνε παραμύθια στο σπίτι τους.

Με βάση το συγκεκριμένο στόχο, εμφανίζονται κάποιες υποθέσεις σχετικές με τη διεξαγωγή της έρευνας.

Οι κυριότερες υποθέσεις αυτής της έρευνας, είναι οι ακόλουθες:

- Από ποιόν ακούνε περισσότερο παραμύθια τα σημερινά παιδιά.
- Ποιόν προτιμάνε για να τους αφηγείται παραμύθια.
- Ποιο είναι το αγαπημένο τους παραμύθι.

1.2 ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η παρακάτω έρευνα πραγματοποιήθηκε στα ακόλουθα νηπιαγωγεία: στο 1/θέσιο Νηπιαγωγείο Φαναρίου Ιθώμης στην Καρδίτσα, στο 1/θέσιο Νηπιαγωγείο Καναλίων Ιθώμης, επίσης στην Καρδίτσα και στο 2^ο 2/θέσιο Νηπιαγωγείο στην Αγριά Βόλου.

Το δείγμα των παιδιών επιλέχτηκε εντελώς τυχαία. Στην έρευνα πήραν μέρος συνολικά 41 παιδιά, 19 κορίτσια και 22 αγόρια, από τα οποία ζητήθηκε να απαντήσουν στις πέντε ερωτήσεις που περιελάμβανε το ερωτηματολόγιο.

Οι νηπιαγωγοί και των τριών νηπιαγωγείων, προτίμησαν να κάνουν οι ίδιες τις ερωτήσεις στα παιδιά και όχι εγώ. Όπως είπανε, το προτιμήσανε για να μην υπάρξει αναστάτωση στους κόλπους της τάξης, από τη ξαφνική παρουσία μου.

Όλα γίνανε όπως τα είχα υπολογίσει και δεν υπήρξε κανένα πρόβλημα. Οι νηπιαγωγοί δέχτηκαν με χαρά να με βοηθήσουν και τις ευχαριστώ θερμά γι αυτό.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Αξιότιμοι Νηπιαγωγοί,

Είμαι φοιτήτρια τεταρτοετής, του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και στα πλαίσια της πτυχιακής μου εργασίας, πραγματοποιώ μια έρευνα σχετικά με το «Παραμύθι στο σπίτι».

Στόχος της έρευνάς μου είναι να ανακαλύψω τη θέση που κατέχει το παραμύθι στη ζωή των σημερινών παιδιών. Επίσης με τη συγκεκριμένη έρευνα ζητάω να μάθω, πόσοι είναι πλέον οι αφηγητές – παραμυθάδες κάθε οικογένειας.

Θα εκτιμούσα ιδιαίτερα, αν αφιερώνατε κάποιον από το χρόνο σας μέσα στη σχολική αίθουσα, για να θέσετε τις ερωτήσεις στα παιδιά και να καταγράψετε τις απαντήσεις τους με σαφήνεια.

Με εκτίμηση
Τσατμαλή Ιωάννα

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΘΕΜΑ : Η αφήγηση του παραμυθιού στο σπίτι.

Όνομα Νηπίου:

Νηπιαγωγείο:

1) Σου λένε παραμύθια στο σπίτι;

ΝΑΙ ☐

ΟΧΙ ☐

2) Ποιος σου λέει παραμύθια;

A. Ο παππούς ☐

B. Η γιαγιά. ☐

Γ. Ο μπαμπάς. ☐

Δ. Η μαμά ☐

E. Κάποιος Άλλος ☐

3) Σου αρέσει να σου λένε παραμυθάκια;

ΝΑΙ ☐

ΟΧΙ ☐

4) Ποιος θέλεις να σου λέει παραμυθάκια στο σπίτι;

.....
.....

5) Ποιο είναι το αγαπημένο σου παραμυθάκι;

.....
.....

1.3 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ερώτηση 1

Σου λένε παραμύθια στο σπίτι;

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Αν ακούει παραμύθια στο σπίτι.	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό %
ΝΑΙ	38	91,2%
ΟΧΙ	3	8,8%

Ερώτηση 2

Ποιος σου λέει παραμύθια;

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Ποιος σου λέει παραμύθια;	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό %
Ο παππούς	6	14,4%
Η γιαγιά	13	31,2%
Ο μπαμπάς	1	2,4%
Η μαμά	17	40,8%
Κάποιος άλλος	1	2,4%
Κανένας	3	8,8%

Ερώτηση 3

Σου αρέσει να σου λένε παραμύθια;

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Σου αρέσει να σου λένε παραμύθια;	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό %
ΝΑΙ	41	100 %
ΟΧΙ	-	-

Ερώτηση 4

Ποιος θέλεις να σου λέει παραμύθια;

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Ποιος θέλεις να σου λέει παραμύθια;	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό %
Ο παππούς	5	12%
Η γιαγιά	13	31,2%
Η μαμά	18	43,2%
Ο μπαμπάς	4	13,6%

Ερώτηση 5

Ποιο είναι το αγαπημένο σου παραμύθι;

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Ποιο είναι το αγαπημένο παραμύθι;	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό %
Η Σταχτοπούτα	2	4,1%
Τα 3 κατσικάκια	5	12%
Η Κοκκινοσκουφίτσα	5	12%
Η μαγεμένη βασιλοπούλα	8	19,2%
Ο λύκος & τα 7 κατσικάκια	2	4,1%
Η Χιονάτη & οι 7 νάνοι	8	19,2%
Τα 3 γουρουνάκια	2	4,1%
Ο Πινόκιο	3	8,8%
Ο Κοντορεβιθούλης	3	8,8%
Κανένα	3	8,8%

Στην πρώτη ερώτηση του ερωτηματολογίου, για το αν διαβάζουν στο παιδί παραμύθια, οι απαντήσεις που δόθηκαν ήταν, ότι 38 στα 41 παιδιά ακούνε παραμύθια στο σπίτι τους, δηλαδή ποσοστό 91,2% και 3 από τα 41 παιδιά ότι δεν ακούνε παραμύθια στο σπίτι τους, ποσοστό 8,8% .

Στη δεύτερη ερώτηση, σχετικά με το ποιος τους λέει παραμύθια, τα 13 από τα 41 παιδιά απάντησαν, η γιαγιά. Είχαμε δηλαδή ένα ποσοστό 31,2%.

Τα 6 από τα 41 παιδιά, δηλαδή ποσοστό 14,4% μας απάντησε ότι ο παππούς τους διαβάζει παραμύθια στο σπίτι.

Τα 18 από τα 41 παιδιά απάντησαν ότι παραμύθια στο σπίτι τους διαβάζει η μαμά τους. Υπήρξε δηλαδή ένα ποσοστό 40,8%.

Τα 4 από τα 41 παιδιά, προτιμάνε τη συντροφιά του μπαμπά τους για να τους διαβάζει παραμύθια στο σπίτι. Έχουμε λοιπόν να κάνουμε με ένα ποσοστό 2,4%.

Τέλος 1 παιδί από τα 41 προτιμάει τα παραμύθια στο σπίτι να του τα διαβάζει κάποιος άλλος. Υπάρχει δηλαδή ένα ποσοστό 2,4%. Στη συγκεκριμένη ερώτηση, 3 από τα 41 παιδιά απάντησαν ότι κανένας δεν τους λέει παραμύθια στο σπίτι. Ποσοστό δηλαδή 8,8%.

Στην τρίτη ερώτηση τα παιδιά ρωτήθηκαν, αν τους αρέσει να τους λένε παραμύθια. Και τα 41 παιδιά απάντησαν πως τους αρέσει. Είχαμε δηλαδή ποσοστό 100%.

Στην τέταρτη ερώτηση, σχετικά με το ποιος θέλουν να τους λέει παραμύθια, οι απαντήσεις είχαν ως εξής: 5:41, δηλαδή ποσοστό 12%, απάντησε ότι θέλουν να τους λένε παραμύθια ο παππούς.

Ένα ποσοστό 31,2%, δηλαδή 13:41 παιδιά, απάντησε ότι θέλουν να ακούνε παραμύθια από τη γιαγιά.

Τα 18 από τα 41 παιδιά, δηλαδή ποσοστό 43,2%, απάντησε ότι προτιμάνε να τους διαβάζει παραμύθια η μαμά τους.

Τέλος, 4 από τα 41 παιδιά απάντησαν ότι προτιμάνε να τους διαβάζει παραμύθια ο μπαμπάς τους. Ένα ποσοστό δηλαδή, 13,6%.

Στην πέμπτη και τελευταία ερώτηση, σχετικά με το αγαπημένο παραμύθι των παιδιών, οι απαντήσεις διαμορφώθηκαν ως εξής:

Τα 2 από τα 41 παιδιά, δηλαδή ποσοστό 4,1% απάντησαν ότι το αγαπημένο τους παραμύθι είναι η «Σταχτοπούτα».

Το 12% τα 5 από τα 41 παιδιά, έχουν ως αγαπημένο τους παραμύθι την «Κοκκινοσκουφίτσα».

Το 4,1% δηλαδή 2 από τα 41 παιδιά απάντησε ότι το αγαπημένο τους παραμύθι είναι «Ο Λύκος και τα 7 κατσικάκια».

Επίσης ποσοστό 19,2% δηλαδή τα 8 από τα 41 παιδιά, απάντησε ότι αγαπημένο τους παραμύθι είναι το «Η Χιονάτη και οι 7 νάνοι».

Το 8,8%, δήλωσε ότι αγαπημένο παραμύθι είναι «Ο κοντορεβιθούλης». Δηλαδή τα 3 από τα 41 παιδιά.

Σε αυτήν την ερώτηση επίσης 2 από τα 41 παιδιά απάντησαν ότι τους αρέσει το παραμύθι «Τα 3 γουρουνάκια». Ποσοστό δηλαδή 4,1%.

Το παραμύθι «Ο Πινόκιο» είναι το αγαπημένο από 3 στα 41 παιδιά, δηλαδή ποσοστό 8,8%.

Το παραμύθι «Τα 3 κατσικάκια» δηλώθηκε ως αγαπημένο 5 εκ των 41 παιδιών, ποσοστό δηλαδή 12%.

Τέλος τα 8 από τα 41 παιδιά, ποσοστό δηλαδή 19,2% απάντησαν ότι αγαπημένο τους παραμύθι είναι «Η μαγεμένη Βασιλοπούλα».

1.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στο προηγούμενο κεφάλαιο, έγινε μια λεπτομερής ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας, σύμφωνα με τα οποία οδηγούμαστε στα εξής συμπεράσματα:

“Όσον αφορά τα παραμύθια στο σπίτι, όλα τα παιδιά ακούνε παραμύθια από άλλα πρόσωπα. Αυτό μας κάνει να σκεφτούμε ίσως το γεγονός, ότι επειδή είναι παιδιά από ημιαστικές περιοχές, σίγουρα στο σπίτι, τις περισσότερες ώρες θα υπάρχει κάποιος παππούς ή κάποια γιαγιά, για να αναλάβει το ρόλο του παραμυθά – αφηγητή.

Το πρόσωπο που αναλαμβάνει την αφήγηση, είναι συνήθως η μαμά. Αυτό το βλέπουμε από τις απαντήσεις στη δεύτερη ερώτηση. Βέβαια, υπάρχουν και κάποιες περιπτώσεις, όπου ο παππούς ή η γιαγιά λένε παραμύθια. Για ακόμα μία φορά επαληθεύονται οι θεωρίες, σχετικά με το πόσο πιο καλά ξέρει να αφηγείται ένα παραμύθι, η μαμά. Συμπεραίνουμε πόσο πολύ έχει ανάγκη το μικρό παιδί τη φροντίδα και την προσοχή της μητέρας. Καταλαβαίνουμε πόσο απαραίτητο είναι για τα παιδιά το βραδινό παραμύθι από τη μητέρα, το οποίο συνοδεύεται από ένα γλυκό φιλί και μια γλυκιά καληνύχτα. Καθώς είναι παιδιά μεγαλωμένα σε ημιαστικές περιοχές, έχουν γνωρίσει από πολύ κοντά τη στοργή των παππούδων και νιώθουν πάντα το δέος ή τη χαρά, ακούγοντας παραμύθια, κουνιασμένα στην αγκαλιά της γιαγιάς ή του παππού. Γιατί ως γνωστό οι ηλικιωμένοι είναι οι πλέον κατάλληλοι για την αφήγηση παραμυθιών.

Όλα τα παιδιά, σε αυτήν την ερώτηση απάντησαν ότι τους αρέσει να τους λένε παραμύθια. Βλέπουμε για πολλοστή φορά πόσο αρέσει στα μικρά παιδιά να ακούνε παραμύθια και ότι όσα

χρόνια και να περάσουνε, όσο κι αν χάσει την αίγλη του το παραμύθι, πάντα θα υπάρχουν οι μικροί μας φίλοι, οι οποίοι εκτιμώντας την αξία του θα θέλουνε πάντα να το ακούνε από τα στόματα των μεγαλύτερων.

Η μαμά είναι η αγαπημένη των παιδιών για να τους λέει παραμύθια. Με ποσοστό πολύ μεγαλύτερο από αυτά τα παιδιά που δηλώνουνε ότι θέλουνε να ακούνε παραμύθια από τη γιαγιά τους, καταλαβαίνουμε ότι τα παιδιά έχουν ανάγκη τη προσοχή της μητέρας και την προτιμάνε στην αφήγηση παραμυθιών. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η γιαγιά και σε κάποιες λιγότερες ο παππούς, είναι πιο περιζήτητοι από τον μπαμπά για την αφήγηση παραμυθιών. Αυτό μάλλον συμβαίνει, γιατί όπως προαναφέραμε οι παππούδες γνωρίζουν καλύτερα από τον οποιοδήποτε, τα μυστικά μιας καλής αφήγησης. Ξέρουν πολύ καλά πώς να χρωματίσουν τη φωνή τους και πώς να καλοδεχτούνε στην αγκαλιά τους το εγγόνι τους και να του εξιστορήσουν διάφορα παραμύθια.

Σχετικά με το αγαπημένο παραμύθι των παιδιών, οδηγούμαστε στα εξής συμπεράσματα. Όλες οι απαντήσεις φανερώνουν ότι τα παιδιά δεν ακούνε πλέον στο σπίτι τους λαϊκά παραμύθια και λαϊκές ιστορίες. Όλα τα παιδιά είπαν σαν αγαπημένο τους παραμύθι, κάποιο έντεχνο των αδερφών Γκριμ και Περώ. Μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό παιδιών είπε ότι δεν έχει αγαπημένο παραμύθι. Το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε ότι αγαπημένο παραμύθι είναι η «Χιονάτη και οι 7 νάνοι» καθώς επίσης και «Η μαγεμένη Βασιλοπούλα». Βλέπουμε λοιπόν πόσο πολύ συγκινούνται τα παιδιά από ιστορίες μαγικές και παράξενες. Πόσο πολύ αγωνιούν για τη λύση του μυστηρίου και για το ευτυχισμένο τέλος που θα ακολουθήσει. Τα παραμύθια «Κοκκινοσκουφίτσα»,

«Τα 3 κατσικάκια», κατείχαν τη δεύτερη θέση στις προτιμήσεις των παιδιών. Και εδώ βλέπουμε προτίμηση των παιδιών για τα πιο γνωστά έντεχνα παραμύθια. Αμέσως μετά με μικρή διαφορά, αγαπημένα παραμύθια των παιδιών, δηλώνονται τα εξής: «Ο Πινόκιο» και «Ο Κοντορεβιθούλης». Από εδώ φαίνεται η αγάπη που έχουν τα παιδιά στους μικρούς ήρωες των παραμυθιών και στις περιπέτειες τους. Τα παιδιά ακούγοντας αυτά τα παραμύθια, ταυτίζονται με τους ήρωές τους και θέλουνε πάντα τη νίκη του Καλού. Τέλος το χαμηλότερο ποσοστό παιδιών, απάντησε ότι τους αρέσουν τα παραμύθια «Ο λύκος και τα 7 κατσικάκια», «Τα 3 γουρουνάκια» και «Η Σταχτοπούτα».

Από όλα τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι πλέον το λαϊκό παραμύθι, διέρχεται κρίση. Όλα τα παιδιά προτιμάνε τα έντεχνα παραμύθια από τα λαϊκά και σιγά-σιγά έχουν επηρεαστεί από αυτή τους την προτίμηση και οι αφηγητές των παραμυθιών. Δηλαδή η μαμά, η γιαγιά, ο παππούς.

Αυτά ήταν τα σημαντικότερα αποτελέσματα της έρευνάς μου, τα οποία επαληθεύουν και τις υποθέσεις που είχα θέσει ως στόχο να αποδείξω στην αρχή.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στην παιδική λογοτεχνία ανήκουν μόνο όσα λαϊκά παραμύθια λέγονται, ή μπορούν να λέγονται σε παιδιά. Έξω από αυτήν τη λειτουργία παραμένει ασφαλώς μεγάλος αριθμός από λαϊκά παραμύθια.

Για τα σημερινά παιδιά το παραμύθι λειτουργεί μέσα σε ένα σύνθετο κλίμα ψυχαγωγίας, ως λύτρωση, προειδοποίηση και προετοιμασία, για να αντιμετωπίσει το σκληρό και αντιφατικό κοινωνικό περίγυρο.

«Και ζήσανε αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα...» Μια φράση που βρίσκεται χαραγμένη στο μυαλό όλων μας και μας συντροφεύει πάντα ευχάριστα, στις νοσταλγικές βόλτες της φαντασίας μας, στα παιδικά μας χρόνια.

Μια φράση γεμάτη αισιοδοξία και ελπίδα για τις μέρες που έρχονται. Μια φράση που αποδεικνύει περίτρανα ότι η καλοσύνη της ψυχής, νικάει και τον χειρότερο εχθρό. Γι αυτό όσο κι αν περνούν τα χρόνια, όσο κι αν αλλάζουν οι εποχές, όλοι εμείς οι σημερινοί γονείς και εκπαιδευτικοί, θα πρέπει να φέρνουμε σε επαφή τα παιδιά μας με το παραμύθι.

Με το παραμύθι, στην οποιαδήποτε μορφή του, λαϊκό και έντεχνο. Δεν έχει σημασία. Σημασία έχει να νιώσουν τα παιδιά μας την ψυχική ευφράδεια και αγαλλίαση, που όλοι εμείς έχουμε νιώσει κάποια στιγμή, καθισμένοι στα γόνατα της γιαγιάς ή του παππού και ακούγοντας παραμύθια...για τον κακό λύκο, για τον κακό δράκο, για την πανέμορφη βασιλοπούλα!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ❖ ΑΛΕΦΑΝΤΟΣ Π., Τα Παραμύθια και η Μυθοποίηση, ΕΠΛ, τ.3^{ος}, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1994
- ❖ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Β.Δ., Θέματα Παιδικής Λογοτεχνίας – Α' Ανιχνεύσεις, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1987
- ❖ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Β.Δ. - Κ. ΛΙΑΠΗΣ, Λαϊκό Παραμύθι και Παραμυθάδες στην Ελλάδα, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1995
- ❖ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Β.Δ., Τέχνη και Τεχνική του Παραμυθιού, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1997
- ❖ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Β.Δ., Η Τέχνη της ανάγνωσης ενός λογοτεχνικού κειμένου – Πανεπιστημιακές εκδόσεις Τ. Τσιλιμένη
- ❖ ΑΥΔΙΚΟΣ ΕΥ., Το Λαϊκό Παραμύθι – Θεωρητικές Προσεγγίσεις, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1994
- ❖ ΒΑΛΑΣΗ ΖΩΗ, Η δραματική καταδίκη και ο αποκεφαλισμός της Σταχτοπούτας, περ. Διαβάζω, τ.130/1985
- ❖ Επιθεώρηση Παιδικής Λογοτεχνίας – Η Λογοτεχνία στο νηπιαγωγείο, τ. 13, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1998 - 1999
- ❖ ΖΑΝ ΖΟΡΖ, Η Δύναμη των Παραμυθιών, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1996
- ❖ ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗ ΜΕΝΗ, Γυναικείοι χαρακτήρες μέσα στα παραμύθια του Χανς Κρίστιαν Άντερσεν, περ. Διαδρομές, τ.17/1990
- ❖ ΚΑΡΟΥΣΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ, Το Παραμύθι και τα μηνύματά του, ΕΠΛ, τ.3^{ος}, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1988
- ❖ ΛΟΥΚΑΤΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Μορφές και σχήματα του μυθικού λόγου, περ. Διαδρομές, τ.130/1985

- ❖ ΜΑΝΤΑΣ Κ.Γ., Το παραμύθι – Η παιδευτική αξία και η διδασκαλία του, Πάτρα 1972
- ❖ ΜΕΡΑΚΛΗΣ Μ.Γ., Τα παραμύθια μας, εκδ.Εντός, Θεσσαλονίκη 2001
- ❖ ΜΕΡΑΚΛΗΣ Μ.Γ., Έντεχνος Λαϊκός Λόγος, εκδ. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1993
- ❖ ΜΕΡΑΚΛΗΣ Μ.Γ., Παιδαγωγικά της λαογραφίας, εκδ. Ιωλκός, Αθήνα 2001
- ❖ ΜΠΕΤΕΛΧΑΙΜ ΜΠΡΟΥΝΟ, Η Γοητεία των Παραμυθιών – Μια ψυχαναλυτική προσέγγιση, εκδ. Γλάρος, Αθήνα 1995
- ❖ Ο.Ε.Δ.Β., Βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο – βιβλίο νηπιαγωγού, Αθήνα
- ❖ ΠΑΤΡΑ ΝΕΝΑ, Η παιδική λογοτεχνία και η τεχνική, περ. Διαδρομές, τ.3/1986
- ❖ ΤΣΙΛΙΜΕΝΗ ΤΑΣΟΥΛΑ, Μυθοπλασία και αφήγηση μικρών ιστοριών, εκδ. Παναπιστημιακές, Βόλος 1999

